

Tartalom

Milyen funkciói vannak a művészetnek, milyen motivációi az alkotóknak, a befogadóknak és a kettejük közt közvetítőknak? A művek befogadásának két módja: a műértés és a „műérzés”. Az ízlés: miért léteznek egyáltalán különböző ízlések? Az úgynevezett beépített és szabad ízléselemek, az ízlés formálódása. Az ízlések változatossága, és a hasonló ízléssel bíró emberek különféle csoportjai.

Megjegyzés

8 oldal, 2600 szó. Nem egy lényegi téma, ami érdekesebb benne, az az említett műértés és „műérzés”, hogy a műveket lehet egyfelől érteni, másfelől pedig érezni. Illetve az ízléssel kapcsolatban is benne van, ami fontos, például a változatosságuk, és hogy helyes ízlés valószínűleg nincs.

A művészet funkciói és befogadása, az ízlés

(Azonosító: 105; Változat: 01)

Pozíció a műben

Előszó

A világ működése

Bevezetés

Elvek

Alapok

Élet

Elme

Ember

Társadalom

Csoportok

Politika

A gazdaság elmélete

A gazdaság gyakorlata

Kultúra

A kultúra és az ember

Alkotás

A művészet funkciói és befogadása, az ízlés

Az alkotások megítélésének tényezői

A minőség felismerése a művészetben

Érdekes kulturális jelenségek

Tudomány

Oktatás

Vallás

Elvek, szabályok, normák

Etika

Egység

Program

Az ember élete

1. A művészet funkciói és befogadása	2	—
1.1. A művészet funkciói	2	
1.2. Műértés és műértés \$.....	4	1
2. Ízlés	5	
2.1. Jelentése és jelentősége.....	5	—
2.2. Az ízlés formálódása.....	6	
2.3. Az ízlések változatossága	8	2
2.4. Ízléscsoportok.....	9	

1. A művészet funkciói és befogadása

1.1. A művészet funkciói

1) A művet körülvevő emberek

Alapvetően háromféle érdekelt van:

- **Az alkotó**
- **A befogadók**
- **A közvetítők, az ipar**

Az első kettő rögtön adja magát: az alkotó, aki elkészíti a művet és a befogadók, akik „fogyasztják”, befogadják azt. A harmadik csoport közvetít e kettő között: ők az ügynökök, a könyvkiadók, a zeneipar, a filmforgalmazók, a TV csatornák, és így tovább, egy egész hatalmas iparág – mely terjeszti műveket, egyúttal kiveszi a maga hasznát belőlük, illetve a saját érdekeinek megfelelően befolyásolja a piacot.

2) A mű funkciói

Mi mindenre lehet jó egy alkotás? Különösen a következőkre:

● Gyönyörködtetés

Amikor érzéseket, szép dolgokat mutatnak nekünk.

- **Elgondolkztatás, üzenetek, tanulságok (illetve ismeretek) átadása**

Amikor gondolatokat, okos dolgokat kapunk.

• Nevelés

Lásd például a Szomszédok sorozat népnevelő célzatú kiszólásait. Továbbá az sem ritka, hogy a közönség önös célú befolyásolására használják a műveket, gondoljunk csak a kommunisták vagy a nácik propagandafilmjeire.

• Szórakoztatás

Mint az egyszerű akciófilmeknél.

* * *

Figyeljük meg továbbá, hogy a **különböző műveknek** különbözőek a céljaik, illetve **különböző célokra** különböző művek a jók. Például egy akciófilm nem igazán akar többet, mint szórakoztatni – egy romantikus film viszont inkább az érzelmekre kíván hatni. Vagy: nevelésre, propagandára jó eszköz a film, főleg, mert szemléletes, érthető (is lehet), miközben látványos és szórakoztató is – így könnyű befogadni, egyszerűbb üzenetek hatékonyan közvetíthetőek általa. Összetettebb gondolatok, üzenetek átadására viszont az írásos művek lehetnek megfelelőbbek. Vagy ott van mondjuk egy filmbeli aláfestő zene, melyre jószerevével fel sem figyel a néző – és hogy ehhez képest mennyire más egy sláger.

Lásd ehhez ‘A minőség felismerése a művészetben’ témában, hogy a jó művek gyakran egyszerre több funkciót is be tudnak tölteni, egyszerre lehetnek szépek és okosak, stb... Lásd továbbá az ‘Alkotás’ témában a többcélúságot.

3) Motivációk

Mik viszik rá az alkotót, a befogadót és a közvetítőket, hogy a művekkel foglalkozzanak?

• Alkotó

Az alkotót többek között az alkotás, az önmegvalósítás vágya, a boldogság és a szenvedés, a kíváncsiság és a becsvágy motiválja. (Illetve azért az anyagiak is.) Lásd részletesebben az ‘Alkotás’ témában az alkotóerő, inspiráció, ihlet forrásait.

• Befogadó

Őt először is vonzhatják a **művek fent bemutatott funkciói**: hogy valami szépet lásson, az új gondolatok, az útmutatás iránti igény, no és természetesen a szórakozás.

Ezen kívül egy film, egy könyv, stb... sokaknak segít kicsit **kiszakadni a valóságból, támaszra, vigaszra** lelni bennük. (Lásd az ‘Alkotás’ témában, hogy az alkotó számára is van terápiás hatása az alkotásnak.)

Valamint a filmekről, a zenéről lehet beszélgetni, egy kiállításra el lehet vinni a barátnőnket, és a színházban is lehet vegyülni a társasággal a szünetekben: mindezek tehát egyszerűsre mind a **társas kapcsolataink ápolásához** is alkalmat és témákat adnak.

• Közvetítők

Ők sem szükségszerűen csak a pénzért csinálják – de azért elsősorban.

* * *

A művészet funkcióit illetően **lásd** még ‘A kultúra és az ember’ témában a kultúra társadalmi, politikai szerepét, hogy az kohéziót biztosít.

1.2. Műértés és műérzés §

A műalkotásokat egyfelől lehet érteni, lehet elemezni a szerkezetüket, a tartalmukat, meg lehet érteni a bennük található utalásokat, az eredetüket és a hatásaikat, stb... Ez a **műértés**.

Másfelől a műveket lehet érezni: ez az, amikor egy zene vagy egy kép szépsége megérint, vagy meghatódunk egy történeten. Ezt nevezem „**műérzés**”-nek.

Ez tehát **két külön dolog**; és attól még hogy valaki ért egy művet, nem feltétlen érzi is – és fordítva. **Milyen jellemzői vannak a műértésnek és a műérzésnek?**

Műértés	Műérzés
A mű megértése, elemzése	A mű átérése
Ész illetve műveltség kell hozzá.	Szív kell hozzá. Ami annyit is jelent, hogy ahhoz, hogy az ember átérezze egy mű szépségét, nem kell okosnak vagy műveltnak lennie: a szív nem racionális jelenség.
Tanulható Hogy mit és hogyan kell megnézni egy művön, azt ugyanis el lehet mondani, el lehet sajátítani, és a műveltség is megszerezhető.	Nem tanulható Mert a tanulás szívet nem ad: az vagy van valakinek, vagy nincs.
Objektívabb Vagyis lehet tudni a módszereket; és amiket a művel kapcsolatban meg lehet érteni, abban is viszonylag egyet lehet érteni.	Szubjektívabb Az ízlések ugyanis különböznek, így az is, hogy kinek mi a szép.

A műérzéshez még annyit, hogy meglehetősen **hangulatfüggő, hogy a művek mikor képesek megérinteni valakit**: van, amikor ugyanaz a zene simán elmegy az ember füle mellett, és van, amikor libabőrös lesz tőlük. Bizonyos érzelmek, például a boldogság, a felszabadultság, a szerelem, fogékonyá tudnak tenni, de talán még a fáradtság is.

Hogy így elválasztom egymástól a két fogalmat, természetesen azért nem arról van szó, hogy valaki vagy teljesen **műértő** vagy teljesen **műérző**: ezek **különböző fokig jellemzik az embert, és keverednek benne**. Mindenesetre vannak befogadók, akik *inkább* értik, és akik *inkább* érzik a műveket.

Hasonlóan, ahogyan az alkotók egy részének is inkább a tartalomhoz, más részének inkább a formához van képessége, lásd az 'Alkotás' témában.

Valamint, ahogy elmondtam, a műérzés egy adottság, azt tanulással, műértéssel nem lehet pótolni; egyeseket pedig, akik inkább csak értik a műveket, zavarhat is, hogy nem képesek át is érezni azokat, kisebbnek érezhetik magukat ettől, esetleg a magas fokú műértésükkel próbálhatják kompenzálni, leplezni ezt. Ám ezen sincs mit szégyellni, ahogyan semmi másan sem, ami nem rajtunk múlik. Akárhogy is azonban,... β

Ha teljesen magunkévá akarunk tenni egy művet, akkor mindkét fajta megközelítésre szükségünk van.

Lásd ennek kapcsán 'A megismerés módjai' témában az alulról és felülről közelítést.

2. Ízlés

2.1. Jelentése és jelentősége

1) Mi az ízlés?

Az embert különféle motivációk mozgatják, adnak neki kellemes és kellemetlen érzéseket; ilyenek többek között a táplálkozás, a szerelem az esztétika vagy a humor is. **Egyfelől** a különböző motivációk emberről-emberre különböző erővel vannak jelen: van, akit az evés izgat jobban, mások inkább a szépségre fogékonyak. **Másfelől** viszont motiváción belül is változó, hogy mit mennyire kedvelünk: valaki a sósat szereti, valaki az édeset; van, akinek a komolyzene a kedvence, másnak meg a heavy metal, stb... Ezt az utóbbit nevezzük ízlésnek.

A motivációkról bővebben lásd 'Az elme szerkezete' és a 'Forma, öntudat, motivációk és érzelmek' témákban. Említést érdemel továbbá, hogy léteznek másféle motivációk is, ahol nem ízlésről, hanem az adott motiváció tudatos tartalmáról beszélhetünk, különösen, hogy milyen etika elveket vallunk, vagy hogy mit tekintünk sikernek.

Lásd továbbá a 'Preferenciák és hasznosság' témában a preferenciákat, melyek igen közel állnak az ízlés fogalmához, azt jelentik, hogy valamit *jobban* kedvelünk valami másnál, vagyis itt az összevetésen van a hangsúly.

2) Ízlés és evolúció

De miért van ízlés egyáltalán? Hasznos az, hogy a különböző dolgokat különböző mértékig kedveljük? 1

Bizonyos területeken igen: például a **táplálkozásban** mindenképp jó, ha az ember azt szereti, ami hasznos neki, illetve mindenféle körülmények között rá tud szokni arra, ami jót tesz neki. (Lásd ennek kapcsán alább a beépített ízléselemekről mondottakat is.) Lásd továbbá 'Az evolúció logikája' témában, hogy a **szex terén**, legalábbis az alkalmi kapcsolatokban, az emberek gyakran az egzotikumot, a tőlük különbözőt keresik. (Miért? Mert az hozzájárul a genetikai sokféleség növekedéséhez, ezáltal a jobb alkalmazkodáshoz, a túléléshez.) 2

Más területeken viszont nem igazán van köze az ízlésnek a túléléshez: hol hasznos az, hogy az egyik embernek tetszik az abszurd **humor**, a másoknak meg nem? Befolyásol az bármi életbevágót, hogy valakinek a kék a színe, másnak meg a piros? Aligha. 3

* * *

Végül **lásd** még az 'Értékek' témában hogy az emberek értékítéletei jelentős részben az ízlésükből fakadnak – vagyis, ha konkrétan nekik tetszik egy zene, egy film, stb..., akkor emiatt hajlamosak általában véve értékesnek tekinteni azt; illetve hogy számos párhuzam található az értékítéletek és az ízlés tulajdonságai között (relativitás, szubjektivitás, objektívnek vélelés). 4

2.2. Az ízlés formálódása

1) Beépített és szabad ízléselemek

Bizonyos dolgokat az emberek viszonylag egyformán kedvelnek. Ilyenek például az alapvető ízek: bár itt is vannak különbségek, (az egyik ember édeszajúbb, a másik inkább a sósat szereti,) alapvetően azonban ezek az érzületek úgy vannak megtervezve, hogy egyeseket kedveljünk, másokat utasítsunk el: nagy általánosságban az édeset kellemesnek, a keserűt kellemetlennek találjuk. Nyilván, ez nem véletlen: a cukor hasznos az emberi test számára, a só is kell, a keserű dolgok viszony gyakran β károsak – érthető tehát, hogy az evolúció miért építette belénk ezeket az ízléselemeket. 5

((@@Én a savanyúra is azt mondanám, hogy alapvetően kellemes – ezt azonban nem tudom, miért van. Ötletek?) Illetve megjegyzem, hogy minden íznel sok függ azért a töménységtől. 6

Beépített ízléselemek nemcsak az ízlésben vannak: ilyen például az is, hogy a férfiak és nők szépnek látják egymást, szépnek látják a gyerekeket, de a különböző káros, veszélyes dolgok küllemétől, szagától, stb... való undorunk is. Lásd ezeket, illetve a formaspecifikus és univerzális szépségről mondottakat a 'Forma, öntudat, motivációk és érzelmek' és az 'Egyebek (A világ működése - Ember)' témákban. 7

A szabad ízléselemek pedig azok, ahol a természet nem szól bele, hogy mit szeressünk: az abszurd humort vagy a szócicceket; a komolyzenét vagy a heavy metalt; vagy hogy 8

konkrétan melyik ételt, a marha- vagy a birkapörköltet; és így tovább.

2) Az ízlés nagyrészt tanult dolog

Az ember ízlése viszonylag hosszabb ideig változik, tovább annál a kb. 6 évnél, amikor a személyiség alapvonásai már kialakulnak – felnőtt korban azonban már meglehetősen β stabil.

(@@ Két kérdés, amiben érdekelne a véleményetek: 1) Eltekintve az előbb tárgyalt beépített ízléselemektől, **mennyire veleszületett az ízlés**, és mennyire külső hatások eredménye? 2) **Mennyire tud változni az ember ízlése felnőtt korban?** Tapasztalataim szerint nem nagyon, de túlságosan biztos azért nem vagyok benne.)

Az ízlés kétféleképpen tud alakulni:

○ Felfedezés

Ez alatt azt értem, amikor valaki először találkozik valamivel, amit egyébként, látens módon már kedvel; gondoljunk például a tömegek azonnali fogékonyságára a Rock and Roll-ra, amikor az először megjelent. Ilyenkor nem mondható, hogy az ízlés megváltozna – amíg azonban az ember nem találkozik egy dologgal, nem is tudja, hogy létezik, addig, aktívan legalábbis, nem is kedvelheti, másban keresi az örömet. Ennyiben tanul az új értesüléssel, megtudja, felfedezi, hogy mi a jó neki.

Hasonló ez egyébként ahhoz, ahogyan sok mindenben a rendelkezésére álló választékból választ magának az ember; legyen az az, hogy kibe lesz szerelmes, mit tekint sikeresnek, kik lesznek a példaképei.

○ Formálódás

Vagyis amikor ténylegesen meg is változik az ízlés. Ez történik gyerekkorban a **család hatására**, és folytatódik nagyjából ameddig az ember fel nem nő, idővel egyre inkább a családon kívüli hatások révén.

Fontos hatást gyakorolnak ez ügyben a **barátok, a társaság** is: a kialakulatlan ízlésvilágú fiatalok ugyanis igénylik a követhető mintát, a megerősítést, könnyen konformálódnak, hasonulnak az őket körülvevőkhöz, átveszik a csoport ízlését. β

Lásd ehhez a 'Szerelem, szeretet, barátság' témában, hogy a baráti társaságok egyebek mellett az ízlés tekintetében is mintát adnak; illetve a 'Konformitás' témát, benne az úgynevezett **ál-nonkonformizmus**, vagyis, amikor valaki szándékosan igyekszik

szembemenni a közízléssel – ám teszi ezt egy erre törekvő csoport tagjaként, az abban elfogadott normához igazodva.

* * *

Láthatjuk tehát, hogy az ízlés alakulásában jelentős szerepet játszanak más emberek, a család, a társak: nagyon sok mindent ők ismertetnek meg velünk, hozzájuk idomulunk ízlés tekintetében is. De ismeretlenek is hatással vannak ránk, különösen a **média**, a **divat** által.

(@@ **Kérdések:** 1) **Mennyire** jellemző, hogy csoportok tagjaként **átvesszük a csoport ízlését?** Hogy viselkedésünkben követjük őket, az tiszta sor, meg az is, hogy új dolgokkal találkozunk nekik köszönhetően – de az is megváltozik, hogy mit kedvelünk? (Mondjuk fiatal korban.) Szerintem eléggé, de talán nem. 2) **Mennyire van hatással a média, a divat az emberek ízlésére?** Felfedezés tekintetében persze – de meg is változik az ízlésünk a hatásukra?)

2.3. Az ízlések változatossága

Az ízlések **több tekintetben**: emberről-emberre, csoportról-csoportra (illetve népről-népre), korról-korra, kultúráról-kultúrára is igen változatosak.

Ami nem is csoda, tekintve a környezetek változatosságát, ami körbeveszi az embereket mindeme tekintetben. Lásd még példaként a szépségideálok változatosságát az ‘Egyebek (A világ működése - Ember)’ témában.

Az emberről-emberre való változatosságot nevezhetjük egyébként **az ízlés szubjektivitásának**; míg végigtekintve a fentebb elmondottakban is azon, hogy mi minden van hatással az ízlésre (természet, család, barátok, média, kultúra, stb...) **az ízlés relativitását** láthatjuk.

Jellemző továbbá, hogy az ember úgy véli, hogy az a jó, ami neki tetszik, az ő ízlése a jó ízlés.

Másképpen szólva **objektívnak véli a saját ízlését**. És ez nem áll meg itt, tágabban, **a motivációkra nézve is** el lehet mondani: például ha engem elsősorban a kíváncsiság motivál, az anyagiak kevésbé érdekelnek, akkor könnyen úgy gondolhatom, hogy ez a helyes, másoknak is ilyeneknek kellene lenniük, stb...

Valójában azonban...

Helyes ízlés valószínűleg nincs.

Mik mutathatnak erre azoknak is, akinek egyébként ingere van másképp gondolni? Vegyük például azt, hogy az egyik ember sült krumplin nő fel, a másik meg rizsen – persze, hogy mást szeretnek, és miért volna az egyik jobb a másiknál: a **táplálkozás** terén talán egyszerűbb elvonatkoztatni a helyes ízlés elképzelésétől. Vagy, vannak félénkebb, érzékenyebb emberek, és vannak rámenősek, nyomulósak, és ha megpróbáljuk beleélni magunkat a helyükbe, beleérezhetünk, hogy **személyiségük** révén egyik a komolyzenét, a másik meg

a rockot szereti – anélkül, hogy bármelyikük előbbre való volna.

Ezért is a híres mondás, miszerint „*De gustibus non est disputandum*”, vagyis, hogy az ízlésről nem érdemes vitatkozni.

De:

- **A művek minősége már jóval objektívabb kérdés**, léteznek neki bizonyos jól megfogalmazható ismérvei, például, az egyediség vagy a technikai tökéletesség. Lásd erről ‘A minőség felismerése a művészetben’ témában.
- **A különböző ízlések, motivációk előnyösebbek és előnytelenebbek azért lehetnek:** például, ha valaki csak tésztát hajlandó enni, az nem túl egészséges – vagy az anyagiak, a hatalom iránti nagyfokú vágy miatt árthatunk másoknak, a környezetnek.
- Gyakran mondják, hogy valami, egy tréfa, egy dekoráció „ízléstelen”, „túlmegegy a jó ízlés határain”, amiben az emberek nagy része egyetért: létezik tehát **bizonyos közmegegyezés a jó ízlésről**. Mindenesetre ez is inkább csak egy kultúra határai között érvényes, képzeljük csak el, mit szól egy szolid, visszafogott nép egy másik, harsányabb kultúra dolgaihoz.

Illetve lásd ‘A boldogság forrásai’ témában, hogy próbáljuk meg minél több mindenben megtalálni az örömet, minél több műfajban is, például a zene különböző fajtáiban.

2.4. Ízléscsoportok

Többféle olyan csoport van, melyben hasonló az tagok ízlése:

- **Hasonló ízlésű, de máskülönben különösebb kapcsolatban nem álló emberek**

Mondjuk, akiknek a kék a színük, vagy akik kedvelik a tudományos-fantasztikus irodalmat.

Ezeknek az emberekben lehetnek más közös vonásai is, hasonlíthat a személyiségük, az érdeklődési területük – de egyéb közük nemigen van egymáshoz. Ennek ellenére annyiból érdemes ezt a fajta „csoportot” is megemlíteni, hogy **az általuk kedvelt dolgok, a különféle műfajok, a tudományos-fantasztikus irodalom szempontjából van jelentősége annak, hogy mennyien vevők rájuk**, hogy széles körben népszerűek, vagy csak egy szűk közönség tart igényt rájuk.

- **Rétegízlés**

Vagyis, hogy a különböző társadalmi rétegeknek (munkásosztály, középosztály, felsőbb körök) rétegen belül meglehetősen hasonló, közöttük pedig eltérő az ízlésük; **például** a munkások között népszerűbb lehet Lagzi Lajcsi, a középosztálynál pedig a filmdrámák. (@@ A felsőbb körökre valami jó példa?)

Honnan az ízléseknek ez a fajta elrendezése? Egyrészt az egyes rétegek tagjai **hasonló neveltetést** tudnak biztosítani a gyermekeik számára, rétegek között viszont ez különböző.

Másrészt e rétegek nagyrészt csak **a saját köreiken belül érintkeznek, kultúrájuk** így könnyen elválik egymástól – a kultúra pedig jelentős hatással van az emberek ízlésére.

Természetesen társadalomról-társadalomra változó, hogy e rétegek hogy néznek ki, mennyire különböznek el egymástól.

• Szubkultúrák

Egy egész kultúra tagjai között azért meglehetősen különbségek vannak ízlés tekintetében; például magyar ember is van, aki a komolyzenét kedveli, és van, aki a rockot – a rockerek viszont már mind a rockért rajonganak...

Valamint:

• Csoportízlés β

Láttuk, hogy a barátok, a társaság jelentős hatást tudnak gyakorolni, különösen a fiatalok ízlésére, a tagok hajlamosak átvenni a csoport ízlését.

• A párok hasonló ízlése β

A szerelemnek, illetve annak, hogy kiből lesz egy pár, fontos tényezője a hasonlóság, lásd a 'Szerelem, szeretet, barátság' témában. Másfelől a huzamosabb együttélés is közelebb hozhatja őket ízlés tekintetében. (@@ Mennyire jellemző, hogy a párok ízlése hasonló? Mennyire tud az közelebb kerülni egymáshoz az együttélés során?)

Végül lásd 'A csoportok alapvető jellemzői' témában, hogy **mitől lehetnek hasonlóak egy csoport tagjai: egyfelől** attól, hogy a hasonlóak keresik egymás társaságát, **másfelől** pedig már a csoport tagjaiként hasonlóvá válnak egymáshoz.

Szeretettel várom a véleményed, hozzászólásaid! Tudtad, hogy a honlapon, a kérdőívről kiindulva megtekintheted az adott témához beérkezett vélemények összesítését?

Klikkelhető linkek (Word-ben a Ctrl-t nyomni közben):

[Kérdőív](#) – [Fórum](#) – [Email](#)

Valamint, ha tetszett, oszd meg ezt a témát a Facebook-on.

Klikk a gombra (Word-ben a Ctrl-t nyomni közben):

